

CHARAKTERISTIKA KRAJE

Královéhradecký kraj leží v severovýchodní části Čech. Hranici kraje tvoří z více než jedné třetiny státní hranice s Polskem v délce přibližně 208 km. Se sousedními Libereckým a Pardubickým krajem tvoří region soudržnosti Severovýchod, který patří mezi tři největší v republice jak rozlohou, tak počtem obyvatel. Posledním sousedem je kraj Středočeský. Krajská metropole Hradec Králové je od hlavního města Prahy vzdálená 116 km.

Na severu a severovýchodě se rozkládají pohoří Krkonoše a Orlické hory, které na jihu a jihozápadě přecházejí do úrodné Polabské nížiny. Obě pohoří od sebe odděluje Broumovský výběžek, geologicky i horopisně pestrý, který byl kdysi plochou pánví mezi dvěma pohořími a kde příroda vytvořila rozsáhlá skalní města. Jsou to Teplické a Adršpašské skály, Broumovské stěny, Křížový vrch a Ostaš. Tato oblast patří mezi nejvydatnější a nejkvalitnější zásobárny pitné vody v Česku. Významnou část území tvoří krkonošské a orlické podhůří. Hlavními vodními toky jsou Labe a jeho přítoky Orlice a Metuje. Téměř celé území kraje náleží do povodí Labe, jen okrajová část Broumovského výběžku k povodí Odry. Nejvyšším vrcholem kraje je Sněžka (1 603 m n. m.) v Krkonoších, která je zároveň nejvyšší horou Česka. Nejnižší položeným bodem je hladina Cidlina na území okresu Hradec Králové v nadmořské výšce 202 m. Výškový rozdíl kraje je tak hodnotou 1 401 m nejvyšší mezi kraji.

Území kraje je po provedené reformě státní správy od 1. 1. 2000 tvořeno pěti okresy - Hradec Králové, Jičín, Náchod, Rychnov nad Kněžnou a Trutnov. K 1. 1. 2007 došlo ke změně hranic okresů Hradec Králové a Rychnov nad Kněžnou o tři obce. Obce Jílovice, Ledce a Vysoký Újezd přešly z okresu Rychnov nad Kněžnou do okresu Hradec Králové a došlo tak ke sladění hranic správních obvodů obcí s rozšířenou působností s hranicemi území okresů. V roce 2024 nedošlo v kraji k územním změnám, nevznikla ani nezanikla žádná obec.

V Královéhradeckém kraji bylo k 1. 1. 2003 zřízeno 15 správních obvodů obcí s rozšířenou působností a 35 správních obvodů obcí s pověřeným úřadem. Pověřené obecní úřady spravují obce v území, které je skladebné do okresů i do správních obvodů obcí s rozšířenou působností.

Rozlohou 4 759 km² zaujímá Královéhradecký kraj šest procent rozlohy Česka a řadí se na 9. místo v pořadí krajů. Je pátým krajem s nejvyšším podílem zemědělské půdy. K 31. 12. 2024 představovala zemědělská půda 58 % celkové rozlohy kraje, podíl orné půdy činil 38 % a lesy pokrývaly území z 31 %. Rozlohou je největší okres Trutnov, který tvoří téměř čtvrtinu rozlohy kraje, za ním následuje s více než pětinou okres Rychnov nad Kněžnou a zbytek území se rovnoměrně, zhruba po 18 %, dělí mezi tři zbývající okresy.

Zvláště chráněná území tvoří více než pětinu rozlohy kraje. Na území se nachází Krkonošský národní park v okrese Trutnov (5,2 % rozlohy kraje), tři chráněné krajinné oblasti (14,9 % rozlohy kraje) a 136 maloplošných chráněných oblastí (1,9 % rozlohy kraje). Mezi chráněné krajinné oblasti patří Broumovsko (okres Náchod), Český ráj (okres Jičín a území krajů Středočeského a Libereckého) a Orlické hory (okres Rychnov nad Kněžnou a území kraje Pardubického).

Ke konci roku 2024 měl Královéhradecký kraj celkem **555 923 obyvatel**, což je 5,1 % celkového počtu obyvatel Česka. Nejlidnatějším okresem je okres Hradec Králové se 168 tisíci osobami. Naopak populačně nejmenší jsou okresy Rychnov nad Kněžnou a Jičín shodně s 81 tisíci obyvateli. Hustotou 117 obyvatel na km² nedosahuje kraj celorepublikového průměru 138 obyvatel na km². Rozdílná je také v okresech a pohybuje se od nejvyšší v okrese Hradec Králové (189 obyvatel na km²) po nejnižší v okrese Rychnov nad Kněžnou (82 obyvatel na km²).

Na území kraje je celkem **448 obcí**, z nichž k 31. 12. 2024 mělo **48 statut města** a 13 statut městyse. Podíl městského obyvatelstva dosáhl celkem 66 %. Hlavním centrem kraje je statutární město Hradec Králové s 94 311 obyvateli, druhým největším městem s 29 607 obyvateli je město Trutnov a třetím s 19 827 obyvateli město Náchod. Nejméně urbanizován je okres Jičín, kde žije i nejvíce obyvatel v obcích do 500 obyvatel (22,5 %). V kraji činil tento podíl 12,5 % obyvatel. Průměrná rozloha obce je 1 062 ha a průměrný počet obyvatel v obci dosáhl 1 241 osob.

Královéhradecký kraj patří mezi populačně nejstarší kraje Česka a k 31. 12. 2024 měl stále nejvyšší podíl obyvatel ve věku 65 a více let (22,7 %) a zároveň měl nejnižší podíl obyvatel ve věku 15–64 let (62,3 %). Průměrný věk 44,0 roků je rovněž nad republikovým průměrem (43,1 roků) a z krajů byl druhý až třetí nejvyšší za Zlínským krajem a shodně s Karlovarským krajem. Nejnižší byl v porovnání s krajským průměrem v okrese Rychnov nad Kněžnou (43,4 let). Nejvyšší podíl dětí do 14 let měl okres Rychnov nad Kněžnou a Hradec Králové (shodně 15,4 %), nejvyšší podíl obyvatel ve věkové skupině 15–64 let byl v okrese Rychnov nad Kněžnou (62,8 %) a ve věku 65 let a více v okrese Náchod (23,3 %).

Královéhradecký kraj lze charakterizovat jako zemědělsko-průmyslový s bohatě rozvinutým cestovním ruchem. Průmysl je soustředěn do velkých měst, intenzivní zemědělství do oblasti Polabí. Nejvyšší koncentrací cestovního ruchu v Česku se vyznačují Krkonoše. Národní park Krkonoše zasahuje na území kraje dvěma třetinami své výměry a nacházejí se zde nejcennější lokality parku.

Na tvorbě **hrubého domácího produktu** Česka se kraj v roce 2023 podílel 4,5 %, v přepočtu na 1 obyvatele dosáhl 87,8 % republikového průměru a byl mezi kraji na čtvrté pozici.

Podle výběrového šetření pracovních sil bylo v roce 2024 v hospodářství Královéhradeckého kraje **zaměstnáno celkem 260 tisíc osob**, z toho 29,3 % ve zpracovatelském průmyslu, 12,3 % ve velkoobchodě a maloobchodě, opravách motorových vozidel, 10,0 % v odvětví zdravotní a sociální péče, 7,6 % ve vzdělávání, 6,5 % ve veřejné správě a obraně, 5,2 % v dopravě a skladování, 4,6 % v profesních, vědeckých a technických činnostech, 4,3 % ve stavebnictví, 3,7 % v ubytování, stravování a pohostinství, 3,6 % v zemědělství a 2,6 % v informačních a komunikačních činnostech.

V **zemědělství** převažuje v rostlinné výrobě pěstování obilovin (pšenice, ječmen), řepky a kukuřice, významná je též produkce cukrovky a pěstování ovoce (zejména jablek, hrušek, slivoní a švestek, višní, třešní a rybízu) a zeleniny (cibule, zelí). V živočišné výrobě se jedná především o chov skotu a prasat. V **průmyslu** převažuje z odvětvového hlediska podle počtu zaměstnanců zpracovatelský průmysl, v jeho rámci pak výroba elektrických zařízení, výroba motorových vozidel, výroba textilií a výroba pryžových a plastických výrobků. V Česku však kraj nepatří mezi rozhodující průmyslové oblasti, podíl na tržbách průmyslových podniků v roce 2024 činil 4,1 %.

V roce 2024 se v kraji v 1 125 statisticky sledovaných hromadných ubytovacích zařízeních ubytovalo přes 1,5 milionu hostů, z toho 325 tisíc ze zahraničí, převážně z Německa (33 %), Polska (28 %) a Slovenska (11 %). Průměrná doba pobytu byla 3,9 dne. Většina těchto zařízení (61 %) je soustředěna v okrese Trutnov, na jehož území leží Krkonoše.

Při hranicích s Polskem se rozvíjí mnoho forem přeshraniční spolupráce. Jednou z nich je **Euroregion Glacensis**, který vznikl v roce 1995 jako jeden z euroregionů působících na česko-polském pohraničí. Velký rozmach zaznamenávají stále místní akční skupiny, v nichž se obce sdružují za účelem rozvoje svých území.